

XLVI, '46 × '06). De la variant dial. i etimològica *romari* (que consta com el nom de la planta en doc. ross. de 1423, *DECat*, 25b26): *El rumarí*, en el Capcir, petit orònim de Puigbalador (xxvi, 53.17), que un altre anomenà *Roc Mari*.

És també nom propi valencià, i allí no pas recent, ni poc difós, però quasi només NP: un Arnaldus de *Romaní* ja posseïa unes cases a la ciutat de València, l'a. 1257 (19 anys després de la conquesta) i no hi devia ser home humil perquè se l'autoritza a obrir finestres a la muralla de la ciutat per donar-los aire (Mtz.Fdo., *Doc. Val. ACA*, n.º 22). Hi ha una Torre de *Romaní* prop d'Antella (GGRV I, 191). Devia ser família pròcer, i amb aquest caràcter hi romangué com una família distingida (crec recordar-lo com senyor d'un poble de moriscos en el S. XVI). Dubto que allà sigui NL.

Seria, doncs, al capdavant nom morisc? homònim del nostre mot però d'etimologia diferent?; encara que no consti en els diccionaris un adj. *rummāni* 'de magrana' o 'relatiu a magraners' (derivat de *rummāna*, *-mān* 'magrana') és una possibilitat gens inversemblant. Tanmateix és cas quasi únic com NL en el País, tot i que també a Sollana es registra Torre de *Romaní*, com nom d'un despoblat, l'a. 1804 (GGRV II, 121).

Encara que Antella és lluny de Sollana i de València, és versemblant que totes dues siguin torres d'aquesta família. Perquè és increïble que fos un morisc a qui es confiava un portell a la muralla de la ciutat, quan encara hi havia moriscos en armes fins prop del Xúquer. Concloem, doncs, que *Romaní* és pertot oriünd del Principat i provinent del nom de planta, car en el P. Val. la planta s'ha anomenat sempre, i pertot, *romer* (o moss. *romero*).

Veg. l'art. en el *DECat* VII, 426a18-32, on consta que era també del cat. extrem-occidental, Matarranya, Llitera i fins al Montsec (de l'E. i de l'O.). També arribaria més al N. fins a l'Isàvena, d'on el NL derivat *Romerola*, prop de Güel, en dos docs. de 996 (SerranoS., *NHRbg.*, 472.5, 477.8; Abadal, *P. i R.*, n.º 316).

RAMONET, RAMONEDA, foren resultat de metàtesis dels collectius *Romanineda*, *Romaninet*, reduïts primer a *Romanet*, *-eda*, amb haplogia, com ja vaig indicar en *DECat* VII, 426b30, i *E.T.C.* II, 20.

Ramonet. 1) En els afores de Bna., prop d'Horta, on el trobem molt documentat en els Ss. X-XII, sempre en la forma encara no alterada per la metàtesi; però sí amb haplogia. 974: «in te. de villa *Romanedo*» (*Cart. St. Cugat* I, 85); 981: in *Romanedo* (id., 116); 998: *Romanetum* (id., 279); 1040: «in terminio de Orta --- in via que pergit a *Romanedo*» (CCandi, *Misc. Hi. Ca.* I, 77); 1040: «*Romanerum* --- Horta» (*Cart. S. C.* II, 212); 1064: «in comit. Bna. in loco voc. Orta, in *Rumaned*» (*An. Bibl. Cat.* 1970, 37.22); 1157: «establiment del Mas *Romanet*, fet per Guille, bisbe de Bna., --- a favor d'Ermengol de *Romanet* e --- sa muller» (*BABL* VI, 18).

2) Castell a l'Alt Gaià, en te. de Montagut, agre. de Querol. Ens en dona prou notícies En Fort i Colgul en «El Senyoriu de Santes Creus». Més tard, ja

amb la metàtesi, de primer: 1162: Coll de *Romanet*; 1180: «vall de *Romanet*» (p. 205); 1327: «castrum de *Ramoneto*» tres vegades (pp. 77-76); id. 1383 (p. 81).

3) Mas de *Ramonet*, prop de La Bisbal de Falset (IGC), en el turó on projectàvem fer l'enq. de 1936 (Ll. j, 23, exc. 245).

4) A Andorra, en el te. de St. Julià de Lòria. 1838: «Ras de *Ramonet*, que és lo més elevat de las montanyas que s'euven de la rivera de La Seu» (Anyós, *Relació d. l. Vall d'Andorra*, p. 9). Oït *kamramonét*, 1954, a Andorra (Ll. q, 98); M. Chevalier, *L'Andorre: Cam-ramonet* en el seu gràfic 2; en el mapa posa el «Puig de Cap *Ramonet*», 2603 alt., entre Pratprimer i la vall de St. Julià de Lòria.

Amb el *Ramonet* (2) coincideix la localitat de Serra de *Romanill*, a l'alt Gaià, prop de Sta. Perpètua, aigües avall de Pontils, encara que segons el *B.C.E.C.* XLV (1935), p. 349, seria al Sud de St. Miquel de Montclar: doncs, sembla que a la dr. del Gaià, però com que és a la mateixa latitud, potser són localitzacions només aproximades. O podrien ser el mateix lloc o prolongació un de l'altre. Ara bé, *romanill* és la forma tarragonina del nom del romaní, segons el Vocab. d'En M. de Montoliu (*BDC* VI, 49; *DECat*, 404). Sembla, doncs, que aquells paratges van ser denominats alhora 'romani' (la serra), i 'romaninar' el de la vall i castell.

Altrament la variant en *-ill* degué haver tingut més extensió. No em consta si ve d'aquí el cognom provençal *Roumanille*: *roumnin* és la forma ben coneguda a Provença, però a l'Alt Pallars tinc nota d'una terra de *Ramonilles* en el te. de Roní, segons el *Capbreu* de 1605 de Rialb de la vall d'Assua (fº 73r) que era també el sobrenom (alias) d'un Joan Pal, amo d'una terra que afrontava amb aquella (fº 72r); i *romerill* és la forma del nom d'una varietat de romaní constatada a 3 o 4 llocs del Flamicell (*DECat*, 426b43-45). I llegim *rumarinu*, junt amb *rumaninu* o *rusmaninu*, en els botànics mossàrabs del S. XI (425b43 ss.).

RAMONEDA. 1) *Collada de la Ramoneda* (Pall.), en el te. d'Enseu (damunt de Gerri) (xxi, 136). 2) Potser el mateix lloc que (1): 973: «el collado de *Ramoneda*», citat prop de Claverol (segons un extret d'Abad Lasierra?, p. p. Abadal, *P. i R.*, n.º 111); localització vaga que pot coincidir amb la de (1): *Enseu* és 10 k. de Claverol, Noguera amunt. 3) *Ramoneda*, gran pagesia per amunt de la Baronia de Rialb (Segre Mitjà); segons l'enq. de 1956 i IGC (4º53 × 42º04): uns 20 k. al S. d'Enseu (1); pot ser el mateix que un *Ramoneda*, llogaret de 3 focs, inclòs el 1359 en la veueria de Lleida en el cens de 1359 (*CoDoACA* XII, 23), citat en la sèrie *Balaguer, Ramoneda*, Tiurana, Vilaplana, Miralpeix, Rialb.

4) Devia ser el nom d'un llogaret, o masada, que havia existit en el te. de Coll de Nargó. Aquí també adés amb el vocalisme primitiu *o-a*, adés amb el metàtètic *a-o*. És uns 20 k. a l'ENE. de (1) i altre tant NE.